

تحلیل سیاسی هفته (۷۱)
ارزیابی برنامه آمریکا برای ادامه مذاکرات هسته‌ای
بر مبنای اظهارات مقامات آمریکایی

معاونت پژوهش‌های سیاسی - حقوقی

دفتر: مطالعات سیاسی

شماره مسلسل: ۲۶۰۱۳۵۵۶

تاریخ انتشار: ۱۳۹۲/۱۲/۱۸

مقدمه

طی هفته گذشته نخست‌وزیر رژیم اشغالگر قدس نتانیاو برای شرکت در اجلاس سالیانه آبیک (لابی اسرائیل در آمریکا) به ایالات متحده سفر کرد. مقامات آمریکایی در جریان این سفر صحبت‌های مهمی ایراد کردند که می‌توان از لابه‌لای آنها رویکردهای آمریکایی‌ها را در جریان مذاکرات هسته‌ای گذشته و آینده ارزیابی کرد. مهمترین سخنانی که در این نوشتار مورد ارزیابی و تحلیل محتوا قرار گرفته‌اند سخنان جان کری وزیر خارجه آمریکا در نشست سالیانه آبیک و سخنان اواما رئیس‌جمهور ایالات متحده درخصوص مذاکرات هسته‌ای با جمهوری اسلامی ایران می‌باشد. بدیهی است که امکان دارد میان سیاست‌های اعلامی و اعمالی ایالات متحده در عمل تفاوت‌هایی وجود داشته باشد، اما آنچه در این نوشتار مورد بررسی قرار می‌گیرد بخش‌هایی از این سیاست‌ها هستند که هم در سیاست‌های اعلامی و هم در سیاست‌های اعمالی به وضوح قابل مشاهده بوده و از این‌رو توجه به آنها ضرورت دارد.

۱. محورهای سخنان کری در اجلاس سالیانه آبیک

- راهبردهای اصلی دولت اواما برای حفظ و افزایش امنیت اسرائیل عبارتند از: ۱. ممانعت از هسته‌ای شدن ایران، ۲. پایان بخشیدن به نزاع اسرائیلی - فلسطینی. میزان کمک‌های مالی، تسلیحاتی، اطلاعاتی و دیپلماتیک ایالات متحده به اسرائیل در دوران ریاست جمهوری اواما بی‌سابقه بوده است.

- خلاصه ده کلمه‌ای سیاست دولت اواما در قبال ایران: ما اجازه نخواهیم داد ایران به سلاح هسته‌ای دست یابد.

- چرا ایالات متحده به جای گزینه نظامی دیپلماسی را برگزید؟ کری گفت پیامدهای حمله به ایران هراس‌آور است؛ پیامدهایی نظیر خروج ایران از معاهده NPT، اخراج بازرسان سازمان بین‌المللی انرژی اتمی و گریز از تمام معاهدات و رژیم‌های بین‌المللی. از این‌رو، دیپلماسی تنها راه دستیابی به اهداف ایالات متحده در قبال ایران است اگرچه تمام گزینه‌ها همچنان روی میز است.

- نحوه عمل آمریکا در ادامه مذاکرات: به ایران اعتماد نخواهیم کرد، سیاست ما در قبال ایران فقط راستی‌آزمایی است، ساختار تحریم‌ها علیه ایران همچنان حفظ خواهد شد، به‌طور مرتب به اسرائیل و کشورهای عرب منطقه در خصوص روند مذاکرات پس از هر دور از مذاکرات گزارش خواهد شد.

- کارآمد بودن توافق ژنو برای آمریکا و اسرائیل: توافق ژنو موجب تقویت امنیت اسرائیل و ایالات متحده شد، این توافق موجب شد ایران نذخیر اورانیم ۲۰ درصد خود را به صفر برساند، اگر توافق ژنو حاصل نمی‌شد نذخیر ایران افزایش می‌یافت و حتی خطرناک‌تر می‌شد و زمان رسیدن ایران به نقطه فرار هسته‌ای به شدت کمتر می‌شد. نتیجه همین توافق آن است که ما اکنون کسانی را در داخل فردو داریم که به‌صورت روزانه می‌توانند به ما بگویند در آنجا چه خبر است.

- ویژگی‌های توافق جامع مطلوب با ایران از دیدگاه اواما: توافقی که به سه پرسش اساسی پاسخ دهد: اول، آیا این توافق این اطمینان را خواهد داد که ایران نمی‌تواند به سلاح هسته‌ای دست یابد؟ دوم، آیا این توافق می‌تواند به‌صورت مستمر این اطمینان را بدهد که برنامه هسته‌ای ایران همیشه صلح‌آمیز باقی خواهد ماند؟ و سوم، آیا این توافق زمان فرار را طولانی‌تر می‌کند، تا اگر ایران خواست به سراغ تولید بمب برود از آن مطلع شده و زمان کافی برای اقدام داشته باشیم؟

- در صورت عدم توافق: بازگرداندن تحریم‌ها ظرف ۲ ساعت، تشدید تحریم‌ها به دلیل افزایش توجیحات علیه ایران به دلیل نقض توافق، انزوای بیشتر ایران در عرصه بین‌المللی.

۲. محورهای سخنان اوباما

- اهداف آمریکا از پیشبرد مذاکرات هسته‌ای: حصول اطمینان از عدم توانمندی ایران برای ساخت سلاح هسته‌ای؛ بقیه رفتارهای غلط ایران قابل مدیریت است؛ تقویت دیدگاه‌ها و رویکردهای مخالف حکومت در داخل ایران؛ افزایش پیوندهای اقتصادی ایران با جامعه بین‌المللی؛ حتی اگر این روند یک دهه یا پانزده سال یا بیست سال هم طول بکشد، این نتیجه‌ای است که ما باید آرزوی آن را داشته باشیم.

- ارزیابی اوباما از نوع رفتار دولتمردان ایرانی: آنها اهل استراتژی هستند و به‌طور ناگهانی، بی‌برنامه و بی‌اختیار عمل نمی‌کنند. این بدان معنا نیست که نظام دین‌سالار آنها از دیدگاه‌های مخالف ما استقبال نکنند، ایران کشوری بزرگ و قدرتمند است که خود را بازیگری مهم در سطح بین‌المللی می‌بیند به همین علت می‌تواند به مشوق‌ها پاسخ دهد و به همین علت آنها برای مذاکرات حاضر شدند.

- دیدگاه اوباما درباره تحریم‌ها: ۹۵ درصد تحریم‌ها لغو نمی‌شوند. اگر ایران مذاکرات را ادامه ندهد می‌توانیم بگوییم که این ایران بود که از مذاکرات کنار کشید و آمریکا این کار را نکرد، کنگره این کار را نکرد، تحریم‌های ما نبود که توافقنامه را ناکام گذاشت و در آن زمان دست بالا را در عرصه دیپلماتیک خواهیم داشت و می‌توانیم فشارها را بر ایران بیشتر کنیم. در واقع این حالت کوتاه‌ترین راه برای اعمال تحریم‌های بیشتر علیه ایران است. منطق تحریم‌ها این بود که آنها را به میز مذاکره بیاورد. نباید همزمان با پیشبرد مذاکرات تحریم‌های جدیدی وضع شود.

۳. تحلیل و ارزیابی رویکرد آمریکایی در ادامه مذاکرات هسته‌ای

همان‌طور که می‌توان از سخنان اوباما و جان کری فهمید رویکرد دولت اوباما در ادامه مذاکرات هسته‌ای دارای مؤلفه‌ها و محورهای ذیل است که لازم است به آنها توجه کافی صورت پذیرد:

- عدم تمایل به اقدام نظامی حتی در صورت شکست خوردن مذاکرات: اگرچه مقامات آمریکایی مدعی هستند تمامی گزینه‌ها علیه ایران روی میز بوده و شکست مذاکرات هسته‌ای می‌تواند تسهیل‌کننده اجماع‌سازی آنها علیه جمهوری اسلامی ایران باشد، اما با توجه به محتوای اظهارات مقامات آمریکایی و وضعیت نابسامان اقتصادی این کشور برخی تحلیلگران بر این باورند که حتی در صورت شکست خوردن مذاکرات آمریکا دست به اقدام نظامی علیه ایران نخواهد زد، زیرا هزینه‌های چنین اقدامی بسیار بیشتر از منافع آن ارزیابی می‌شود.

- تداوم تحریم‌های کلیدی علیه ایران: همان‌طور که در تحلیل‌های مربوط به توافق ژنو مکرراً بدان اشاره شده است کلیدی‌ترین و اصلی‌ترین تحریم‌ها یعنی تحریم فروش آزادانه نفت، تحریم بانک مرکزی و تحریم سوئیفت همچنان به قوت خود باقی هستند. در چنین شرایطی آزادسازی بخش اندکی از دارایی‌های ایران آن هم به‌طور اقساطی و با ابهامات زیاد نمی‌تواند امتیاز ویژه‌ای برای ایران محسوب شود. همچنین ضعف‌های حقوقی در نگارش متن توافقنامه ژنو موجب شده است طرف مقابل دامنه شمول تحریم‌های قبلی را گسترش دهد و این موضوع را در تضاد با توافق ژنو نداند در حالی که این موضوع با روح توافق در تضاد آشکار است.

- استفاده ابزاری از پرونده و مذاکرات هسته‌ای ایران برای جبران ضعف‌های اطلاعاتی درخصوص ایران: همان‌طور که جان کری در نشست سالیانه آپیک گفته است امضای توافق ژنو موجب افزایش بی‌سابقه دسترسی بازرسان آژانس به تأسیسات هسته‌ای ایران شده است که می‌تواند به‌عنوان ابزاری برای پر کردن خلأهای اطلاعاتی در خصوص توانمندی‌های ایران به کار رود که موضوعی بسیار خطرناک برای امنیت ملی کشور محسوب می‌شود. همچنین بنا به اظهارات دیگر مقامات

آمریکایی یکی از مواردی که به احتمال زیاد در ادامه مذاکرات هسته‌ای از ایران مطالبه خواهد شد شفاف‌سازی و ارائه اطلاعات در خصوص برنامه موشکی و توانمندی‌های نظامی کشور خواهد بود.

- استفاده از توافق ژنو به عنوان ابزاری برای بازی دو سر برد: اگرچه کلیه تعهداتی که ایران طبق برنامه مشترک اقدام (توافق ژنو) پذیرفته است داوطلبانه می‌باشند، اما هم در گفته‌های کری و هم در گفته‌های اوباما نوع نگاه آمریکایی به این توافق مشخص است. طبق اظهارات مقامات آمریکایی چنانچه ایران توافق ژنو را اجرا کند و بدان پایبند باشد طرف مقابل از طریق کاهش ذخایر اورانیم ۲۰ درصد ایران، افزایش بی‌سابقه بازرسی‌های آژانس و کسب اطلاعات بسیار زیاد درباره توانمندی‌های ایران، توقف فعالیت‌های کلیدی هسته‌ای ایران و حتی به عقب رانده شدن آن برنده مذاکرات خواهد بود. چنانچه ایران اجرای توافق ژنو را معلق سازد آمریکا با استفاده از این بهانه ایران را متهم به نقض توافق و در نتیجه سوءنیت ساخته و بدین وسیله تحریم‌ها را این بار با پشتوانه بیشتر علیه ایران تصویب کرده و به اجرا خواهد گذارد؛ که در این صورت نیز آمریکا برنده از بازی بیرون خواهد آمد.

۴. نتیجه‌گیری و پیشنهادهای برای اقدام مجلس شورای اسلامی با هدف مقابله با رویکرد آمریکایی

- تأکید بر لزوم لغو تحریم‌های کلیدی به عنوان محور مذاکرات هسته‌ای: به نظر می‌رسد لازم باشد مجلس شورای اسلامی بر لزوم لغو تحریم‌های کلیدی (فروش نفت، بانک مرکزی و سوئیفت) تأکید ورزیده و از اعضای تیم مذاکره‌کننده بخواهد این موضوع را به عنوان محور اصلی مذاکرات در دستور کار خود قرار دهند.

- اندیشیدن راهکاری برای حفاظت از اطلاعات محرمانه کشور در جریان بازرسی‌های آژانس: باید برنامه ویژه‌ای برای حفاظت از اطلاعات محرمانه کشور در جریان بازرسی‌های آژانس در نظر گرفته شود تا اطلاعات محرمانه کشور در خصوص توانمندی‌ها، امکانات و نقاط قوت و ضعف در زمینه‌های مختلف در اختیار کشورهای معاند قرار نگیرد. این برنامه می‌تواند شامل راهکارهایی مثل مدیریت دسترسی بازرسان آژانس به تأسیسات هسته‌ای، محدود شدن بازرسی‌ها به تأسیسات هسته‌ای، تعیین افراد مشخص برای پاسخگویی به سؤالات بازرسان آژانس و پیگیری عدم ارائه اطلاعات کسب شده توسط بازرسان آژانس به کشورهای طرف مذاکرات باشد.

- تأکید بر داوطلبانه بودن مفاد و تعهدات توافق ژنو: همان‌طور که در متن برنامه مشترک اقدام آمده است کلیه تعهدات مندرج در آن داوطلبانه بوده و تنها در صورت رعایت تعهدات توسط طرف مقابل الزام‌آور خواهد بود. لذا بدیهی است در صورت نقض توافق توسط هر یک از طرف‌های مقابل، جمهوری اسلامی ایران مجاز خواهد بود اجرای توافق ژنو را به حالت تعلیق در آورد. لذا لازم است این موضوع به لحاظ حقوقی در متن اسناد بعدی مورد تأکید قرار گیرد تا امکان سوءاستفاده طرف‌های مقابل فراهم نگردد.

